

Forsvarsindustriens rolle i et kunnskapsbasert Norge

Taler

Ine Eriksen Søreide

Dato

8 april 2014

Sted

Soria Moria

Omstendigheter

INFO/ERFA-konferansen

- 1 Kjære industri, samarbeidspartnere og forsvarsvenner.

Takk for invitasjonen. Det er en stor glede for meg å holde åpningsinnledningen her ved årets INFO/ERFA konferanse. Det er fordi forsvarsindustrien er en viktig partner som betyr mye for Forsvaret. Vi har et partnerskap som basert på Forsvarets behov skal medvirke til å fremme en konkurransedyktig industri.

Jeg ser meg sjelden tilbake. Jeg skal likevel medgi at det å komme hit til Soria Moria gir en viss følelse av å se seg bakover. Vi får tro det er et forbigående fenomen. For mest sannsynlig er det en politisk senskade som kommer av åtte år med jevnlig referanser til Soria Moria.

Når det er sagt, så er det ingen tvil hvor norsk forsvarsindustri har festet blikket. Det er rettet framover. For norsk forsvarsindustri kunne ikke hatt en slik fremgang uten klare visjoner, uten vilje til høyteknologisk satsning, og uten et tett samarbeid mellom forskning, Forsvaret og industrien selv.

Årets INFO/ERFA konferanse bekrefter at dette også er en næring som evner å sette viktige spørsmål på dagsorden. For med temaet «Forsvarsindustriens rolle i et kunnskapsbasert Norge», treffer dere tidsånden godt.

Det er en tidsånd kjennetegnet av en økende kunnskap- og teknologiintensiv industri, av et mer forskningsbasert næringsliv. Det er dessuten en tid kjennetegnet av innbyrdes konkurranse om de beste hodene i et stramt arbeidsmarked. Vi er mange om benet og vi er mange som har økende behov for avansert kunnskap og teknologi. For meg er dette derfor en tid der løsninger må

søkes i fellesskap. I møte med et kunnskapsbasert Norge, er økt samarbeid og samspill mellom ulike sektorer og næringer avgjørende.

30 Norsk forsvarsindustri har posisjonert seg klokt. Derfor er Norge i dag ledende innenfor en rekke områder og kan konkurrere om kontrakter i alle verdensdeler. Hvem skulle tro at Norge er en av de største industriaktørene innenfor IKT i NATO? Vi er større enn for eksempel Tyskland. Det er sterkt levert av norsk industri.

35

Dere bringer Norge ut i verden. Og dere bringer verden til Norge. I dag flytter nordmenn ut for å jobbe i Kongsbergs og Nammos internasjonale avdelinger. Samtidig kommer ingeniører fra USA, India, Frankrike og Skottland for å jobbe i Teknologiparken i Kongsberg og på Raufoss. Ja, bildet av en Espen Askeladd
40 som håpefull og bestemt skuer mot et slott i det fjerne, gir absolutt mening for denne delen av norsk industri.

La meg likevel bruke første del av min tilmålte tid i dag til å bygge en bro mellom Soria Moria og Sundvolden. Og la meg for ordens skyld allerede nå slå
45 fast: Vi står sammen på en bro som er solid og bærekraftig.

Politikken ligger i all vesentlig grad fast. Regjeringen er opptatt av forsvarsindustriens rammebetingelser og vil bidra til å opprettholde og videreutvikle en internasjonalt konkurransedyktig norsk forsvarsindustri. Det
50 siste er for øvrig et ordrett sitat fra Sundvolden-erklæringen.

Det betyr derimot ikke at vi styrer på autopilot. Til det er endringene rundt oss for markante. De økonomiske rammebetingelsene blant våre nærmeste allierte og samarbeidspartnere er kjent. De sikkerhetspolitiske utviklingstrekkene rundt
55 oss påvirker også vårt handlingsrom.

Og det er også noe annet som er viktig. Regjeringen har tydelig signalisert at den tror på andre og bedre løsninger for hvordan vi skal sikre framtidig vekst i norsk industri og næringsliv. Dette blir derfor mitt første tema.

60

Mitt andre hovedtema er behovet for samspill og samarbeid. Da ser jeg for meg flere ting; ikke minst betydningen av å styrke og utvikle det viktige triangelsamarbeidet mellom forsvar, industri og forskning.

Jeg tenker på betydningen av ledende næringsklynger, og at vi lykkes med å videreutvikle samspillet mellom militær og sivil sektor innenfor innovasjon og teknologiutvikling. Og jeg tenker på at vi gjør de rette grep som sikrer at vi i framtiden klarer å tiltrekke oss de flinke hodene.

70

Først, internasjonale rammebetingelser, våre omgivelser og regjeringens politikk.

Internasjonale rammebetingelser - regjeringens politikk

75 Vi kan legge følgende til grunn: Veksten i norsk forsvarsindustri er svært solid. Nye markeder er i vekst, særlig i Asia og Sør Amerika, samtidig som de mer tradisjonelle i Europa og Nord Amerika reduseres.

80 Husk at våre europeiske allierte i dag bruker 14 % mindre på forsvar årlig sammenliknet med årene før den økonomiske krisen slo inn. På seks år er forsvarsutgiftene hos europeiske allierte redusert med 27 milliarder euro [213 milliarder NOK]. Samme land kom som kjent fra nesten to tiår med omfattende kutt og rasjonaliseringer etter avslutningen på den kalde krigen.

85 Summen av dette er ganske alvorlig for europeisk sikkerhet. Og det er alvorlig for Norge. Faren, som blant annet jeg har pekt på, er at budsjettene driver sikkerhetspolitikken, og ikke omvendt. Min frykt er at vi snarere enn å tenke smartere, står overfor en serie ukoordinerte kutt i forsvarsstrukturene. Og dernest, at Europa fortsetter å lene seg tungt på USA i en tid der det er forventet
90 at vår verdensdel må ta en større del av ansvaret for egen sikkerhet. Denne utviklingen er også utfordrende for europeisk forsvarsindustri.

I så måte har konflikten mellom Ukraina og Russland, vært en alvorlig vekker. Det viser at Europas sikkerhet ikke er løst en gang for alle. Og det har
95 understreket behovet for å investere i forsvar.

For litt over en uke siden satt jeg i et panel som drøftet framtiden for europeisk forsvarsindustri. Dette var i Brussel og i regi av European Defence Agency. Her har Norge stor interesse av å være tilstede og jeg opplever også at vi blir lyttet til.
100 Husk at Norge er EDAs femte største bidragsyter til FoU-prosjekter.

Blant flere ting merket jeg meg en industri som led under ikke å kjenne sine egne oppdragsgiveres behov. Europas ambisjoner hva gjelder kapabilitetsutvikling var

105 rett og slett ikke tydelig nok identifisert, var påstanden fra industrien.

Sjefen for Airbus-gruppen, pekte på en industri som gjennomgår en dramatisk kunnskapsforvitring. Manglende framtidsperspektiver og fraværet av et forventet oppsving i markedene, svekker industriens evne til å tiltrekke seg de gode hodene. Slik brytes langsomt, men sikkert ned industriens mulighet til å produsere «high-end» kapasiteter.

Airbus-gruppen er ikke unik. De fleste har tatt grep for å tilpasse produksjon og arbeidsstokk til fallende etterspørsel. Kutt i de europeiske forsvarsbudsjettene har resultert i reduserte bevilgninger til forskning og utvikling. Konsekvensen kan bli manglende innovasjon i europeisk forsvarsindustri.

Reduserte bestillinger hos de europeiske leverandørene minsker bedriftenes kunnskapsbase og svekker Europas evne til å frembringe ny teknologi, både militært og sivilt.

Det er blant annet derfor vi vil være en pådriver i fellesprosjekter, ikke bare i NATO, men også innenfor rammen av EU og det europeiske forsvarsbyrået, EDA. For vår del kan et slikt samarbeid gi muligheter til å realisere eller videreføre kapasiteter som vi ikke vil kunne anskaffe eller drifte på egen hånd.

Parallelt med dette vil vi arbeide for at et slikt samarbeid skal gi oss industrielle gevinster. Det sier seg selv at det er krevende å få på plass denne typen samarbeid i en tid hvor andre land kutter i sine forsvarsbudsjetter.

130 Mye av det vi ser i dag tvinger oss til å tenke nytt om industrien. Europeisk forsvarsindustri kjennetegnes i dag av betydelig overkapasitet. Det er dessuten to trender som kolliderer. På den ene siden behovet for billigere materiell og mer samarbeid. På den andre siden øker proteksjonisme og behovet for å sikre oppdrag til egen industri. Det Europa trenger er mindre proteksjonisme og mer samarbeid. Det er enkelt å hevde dette i en paneldebatt, noe annet er det faktisk å gjennomføre det.

140 Land med sammenfallende interesser og verdier finner ofte sammen. Jeg drar rett fra denne konferansen til Tromsø der jeg er vert for nordisk forsvarsministermøte. Innenfor den nordiske rammen forsøker vi nå å videreutvikle et langsiktig kapabilitetssamarbeid med gjensidig utbytte for alle

land.

145

Vi må følge nøye hvordan våre rammebetingelser endrer seg. Og vi må være en pådriver for økt samarbeid. Det står vi oss på i det lange løp. I tillegg må vi gjøre jobben vår her hjemme. Det innebærer å bidra til at forsvarsindustrien har forutsigbare og robuste rammer.

150

Regjeringen vil legge til rette for at forsvarsindustrien får muligheter til fortsatt vekst. Vår målsetting er å øke konkurransekraften for norsk forsvarsindustri. Det innebærer flere ting. La meg nevne fire hovedspor - to som angår spesielt forsvarsindustrien, og to av mer generell nærings- og industripolitisk karakter.

155

Vi vil for det første bidra til at industrien oppnår økt markedsadgang i det internasjonale forsvarsmarkedet. Forsvarsmarkedet er et spesielt marked - i stor grad lukket og politisk styrt med sterke nasjonale bindinger.

160

Forsvarsindustrien i Norge er avhengig av støtte for å lykkes på eksportmarkedene. Eksportfremmende tiltak fra Forsvarsdepartementet og Forsvaret er viktig for hvordan produktene oppfattes i markedet og for hvordan industrien hevder seg. Vi vil derfor fortsatt være en døråpner overfor vertslandenes myndigheter.

165

Vi gjør det på mange måter. Forsvarsmaterielldialogene kjenner flere av dere til. I tillegg kommer kontakten inn mot NATO og EU. Våre utsendte skal også ha norsk forsvarsindustri i tankene når ulike materiellspørsmål kommer opp.

170

Forsvarsmateriellutstillinger og industrikonferanser er andre prioriterte arenaer. I år stiller vi også for første gang med en Nansen-klasse fregatt på den store Rim of the Pacific-øvelsen (RIMPAC) i Stillehavet.

175

Det vil bli et viktig utstillingsvindu for norsk forsvarsindustri og særlig norsk sjømålsmissil. Dette gir en unik anledning til å demonstrere norsk forsvarsteknologi i et viktig marked. (Her tar jeg et personlig ansvar - jeg ser det som helt naturlig at forsvarsministeren er til stede på Hawaii under øvelsen).

180

Det andre viktige sporet som er særegent for forsvarsindustrien knytter seg til industrisamarbeid og gjenkjøp. Årlig bidrar dette til å sikre norske bedrifter oppdrag for ca. 2 milliarder kroner fra utenlandske leverandører. Totalt har

utenlandsk industri forpliktelser på ca 13 milliarder kroner i Norge de neste ti årene.

185

Gjenkjøpsordningen har gjennom en årrekke utvilsomt vært svært vellykket. Ved siden av å bidra til markedsadgang for norsk forsvarsindustri, har ordningen også medvirket til teknologioverføring til små og mellomstore bedrifter.

190

Nå står denne ordningen, for fall er det en del som sier. Ordningen er utfordret av EU-kommisjonen og de store EU-landene med en stor forsvarsindustribase. Mindre land frykter imidlertid en utvikling der deres eget marked åpnes uten at det muliggjør tilsvarende markedsåpning i de store landene.

195

EUs forsvarsdirektiv trådte som kjent i kraft i Norge 1. januar 2014. Norge vil opprettholde krav til industrisamarbeid i anskaffelser av særlig betydning for vår nasjonale sikkerhet, slik dette er hjemlet i EØS-avtalens artikkel 123. Vi må likevel være forberedt på en nedgang når det gjelder det samlede volumet.

200

Norge har støttet et slikt direktiv fordi vi mener at det på sikt kan bidra til et mer åpent europeisk forsvarsmarked. Det vil også bidra til å tvinge fram mer samarbeid og mer kosteffektive løsninger. Risikoen ved manglende etterlevelse av forsvarsdirektivet, kunne ha vært utestengelse av norsk industri fra det europeiske forsvarsmarkedet.

205

Vi har samtidig lagt vekt på betydningen av at direktivet må fungere i praksis, ellers gir det ingen mening. For oss er likebehandling vesentlig. Norsk forsvarsindustri er konkurransedyktig innenfor sine områder. Derfor har jeg stor tro på at vi vil kunne konkurrere om anskaffelsene i EU. Dette kommer selvsagt ikke av seg selv. Blant annet vil det kreve at norsk forsvarsindustri fortsetter å styrke sin konkurranseevne.

210

Det tar meg til det tredje sporet. Dette er et av regjeringens aller viktigste prosjekter. Vi ønsker å realisere visjonen om et kunnskapsbasert samfunn. Det innebærer større investeringer i utdanning, forskning og innovasjon.

215

Forsvarsindustrien har en vesentlig rolle å spille i et kunnskapsbasert Norge. Dere bidrar til innovasjon og teknologiutvikling som kommer hele samfunnet til gode.

220

Derfor er dere i høyeste grad en del av regjeringens visjon.

225 En vedvarende høy kunnskap- og innovasjonskraft bygges ikke opp over natten. Det krever tid. Derfor har vi også beskrevet dette som et generasjonsprosjekt. I dette prosjektet ligger det en ambisjon om å øke antallet studieplasser i ingeniør- og realfag, og samtidig styrke den yrkesfaglige utdanningen.

230 Det fjerde og siste sporet er skattelettelser - et velkjent tiltak for en borgerlig regjering. Vi gjør ikke det for å være hyggelige med bedriftseiere og -ledere. Vi gjør det fordi vi tror dette best sikrer vår konkurransekraft og dermed trykker norske arbeidsplasser. Vi mener bedriftene vil ha større mulighet til å utvikle seg hvis de beholder mer av egne penger. Og vi antar dette ikke minst vil gjøre det mulig for små og mellomstore bedrifter å klare seg godt.

235 Vi har samtidig oppfordret privat næringsliv og industri til å investere mer i forskning og utvikling. Den utfordringen går også til dere. Industrien må også prioritere dette området. I dag utgjør FoUs andel av forsvarsbudsjettet ca 2,5 %, eller i overkant av en milliard kroner.

240 FoU har spilt en viktig rolle i omstillingen i Forsvaret. Den teknologiske utviklingen og en mer uforutsigbar sikkerhetssituasjon, gjør at vi trenger FoU også i fremtiden. Forskningen skal angi mulighetsrommet og den skal peke på utfordringer.

245 Det norske samfunnet er tjent med velfungerende forskningssystemer. Derfor er dette også en viktig del av å bringe Norge videre som et kunnskapssamfunn. Her er vi avhengig av samarbeid og allianser.

250 Forskningsmiljøer i og utenfor sektoren, nasjonalt og internasjonalt, må komme sammen. Vi må utnytte at vi er få og være gode på prioriterte områder. Vi må bygge på hverandres kunnskap og sikre at vi utnytter den samlede kunnskapen best mulig.

255 Det bringer meg over til mitt andre hovedtema som er behovet for samarbeid og samspill.

Betydningen av samarbeid og samspill

Spissformulert, kan vi si at innovasjon og teknologiutvikling er for viktig til å

overlate til forsvarsindustrien alene. Nettopp derfor er trekantsamarbeidet mellom Forsvaret, FFI og industrien så viktig. Det har gjort det mulig å forene teknologiske behov, muligheter og løsninger på en effektiv måte.

265 Samspillet mellom aktører med ulik kompetanse og roller har fungert godt fordi målet med samarbeidet har vært uttalt. Utgangspunktet har hele tiden vært Forsvarets behov og kostnadseffektive løsninger. Det vil fortsatt være styrende for samarbeidet.

270 Ja, kostnadseffektive løsninger vil forbli et vesentlig suksesskriterium. Det gjelder i oppstarten og i driftsfasen av materiellsystemene. Forsvarsindustrien og FFI vil bli målt på hvordan de løser dette. I vår tid handler innovasjon også om evnen til å tenke nye og mer kosteffektive løsninger.

275 Vi kommer fra en tid med ganske stramme budsjetter. Det er en trend som ventelig vil vedvare. Derfor vil dette også påvirke vår tenkning rundt anskaffelse av moderne materiell. En sunn forsvarsøkonomi må i dag basere seg i økende grad på hyllevarekjøp, og på utviklingsprosjekter kun der dette er strengt nødvendig av sikkerhetshensyn og for å sikre fremtidig forsvarsevne. Vi må
280 finne den rette balansen. Der det viser seg tilstrekkelig vil «godt nok»-hylleware altså i større grad bli prioritert.

Det er fordelene trekantsamarbeidet gir oss vi må utnytte. Et relativt lite miljø med få mennesker involvert, gjør veien kort mellom bruker, forskningsmiljø og
285 industri. Det er ubyråkratisk, det er liten risiko for friksjon og det er pragmatisk.

Det er kvaliteter vi skal hegne om videre. Fordi det er mye av forklaringen på vår framgang. Vi er samtidig tjent med en forsvarsindustri som fortsetter å utvikle
290 samarbeidet med sivil side. På vei mot et kunnskapsbasert samfunn, må vi forvisse oss om at kunnskap deles og nyttiggjøres av hele samfunnet. Dette går til oss alle i trekantsamarbeidet.

Under EDA-konferansen i Brussel snakket høyrepresentanten for EUs
295 utenrikspolitikk, Catherine Ashton om det hun kalte en «dual use» tilnærming til kapabilitetsutvikling. Vi må med andre ord se etter både et sivilt og militært bruksområde for ny teknologi.

300 Lady Ashton har rett. Vi må unngå å havne i en situasjon hvor vi betaler for samme teknologi to ganger. Innenfor mange områder er det slik at militær og sivil teknologi blir stadig mer lik. Det betyr at vi, der det viser seg mulig, må trekke sammen.

305 Forsvarssektoren og forsvarsindustrien er kjennetegnet av sine bidrag til norsk høyteknologisk industriutvikling. Det er for eksempel forsvarsforskning ved FFI som la grunnlaget for norsk utvikling av ekkolodd til fiskeflåten.

310 Den ubemannete undervannsbåten HUGIN er som kjent utviklet i nært samarbeid mellom Sjøforsvaret, Kongsberg Maritime og Forsvarets forskningsinstitutt med støtte i en tidlig fase fra blant andre Statoil. Og det er «spin-off» fra forsvarsindustrien som gjør at byen i dag huser et undervannsteknologisk miljø i verdensklasse.

315 Eksemplene finnes ikke bare «under vann». Selve utviklingen av de sivile bedriftene og næringsklyngen i Kongsberg, er en «spin-off» fra den forsvarsindustrielle satsingen.

Tilsvarende ser vi på Raufoss og i Horten. De tre byene utgjør tre av tolv Norwegian Centers of Expertise (NCE). Og la meg også legge til Kjeller - en 320 akademisk klynge bestående av i alt 3000 ansatte ved ulike forskningsinstitusjoner.

Våre industri- og næringsklynger stimulerer til innovasjon og økt produktivitet. De bidrar til gode resultater på bunnlinjen. Vi har dessuten sett at klyngene 325 hjelper små og store bedrifter i å lykkes. Derfor vil regjeringen spille på lag med næringsklyngene våre. Vi vil ha sterke og globalt synlige klynger. Det vil være viktig for etablering av nye arbeidsplasser og bedrifter.

Næringsklynger var også et gjennomgangstema da jeg deltok på 330 Rederiforbundets årskonferanse sist uke. Norsk maritim industri klarer seg så godt fordi den jobber sammen som en klynge. Noen ganger er det samarbeid, andre ganger i konkurranse med hverandre.

Det viktige er at bedriftene er samlokalisert og at de aktivt deler erfaringer og 335 bruker hverandres kunnskap. Professor Kjell Nordström snakket om det han kalte «den tause kunnskapen». Det er kunnskap eller erfaring som hver og en har med seg, og som bare kommer fram i kommunikasjon og samtaler med

andre.

340

I møte med et kunnskapsbasert Norge, synes en ting klart - det vil bli kamp om å rekruttere og beholde de dyktige menneskene. Dette er en utfordring som går til oss alle. Og som derfor også vil kreve samarbeid. For langt på vei deler vi det samme matfatet her hjemme. Vi jakter på de samme menneskene, de gode

345 hodene, de flinke ingeniørene og de dyktige forskerne.

350

Flere av dere vil være kjent med at Forsvarsdepartementet har igangsatt en bred og langsiktig satsning på kompetanse- og personellutvikling. Kompetanse- og personellutvikling er den klart mest kritiske suksessfaktoren for utviklingen av Forsvaret. Eller som tidligere Generalinspektør i Hæren generalmajor Per Sverre Opedal sa det: «Vi skal utstyre menneskene, ikke bemanne utstyret». Det betyr at vi må investere i de menneskene som skal utgjøre det framtidige forsvaret.

355

Også her vil allianser og nye samarbeidsflater være sentralt for å lykkes. Min grunntanke er et åpnere forsvar. Ikke bare fordi det er viktig som et demokratisk prinsipp. Men også fordi det åpner for samarbeid og gode fellesløsninger. På sikt mener jeg dette er en forutsetning for et sterkt forsvar.

360

Forsvaret kan ikke alene opprettholde bærekraftige kompetansesentre som dekker Forsvarets totale behov. Jeg har derfor sagt at vi ønsker oss mer integrerte kunnskaps- og kompetansemiljøer.

365

Vi vil også se på Forsvaret i større grad som en del samfunnets totale kunnskapsproduksjon - fra utdanning til et felles arbeidsmarked. Vi vil gjøre utveksling av kompetanse mellom sivil og militær sektor enklere og mer fleksibel.

370

Forsvaret må i langt større grad enn i dag trekke veksler på samfunnets felles kunnskapsinfrastruktur. Vi må finne fram til stordriftsfordeler innen utdanninginstitusjoner og kompetansesentre.

375

Se til Cyberforsvaret på Jørstadmoen, Forsvarets ingeniørhøgskole og Høgskolen på Gjøvik. Rundt Mjøsa og innlandet finner sivile og militære teknologitunge miljøer sammen til felles beste.

Jeg tror det er effektiviseringsgevinster å hente innenfor flere områder. Utvidet

bruk av offentlig-privat samarbeid er en vei vi ønsker å se nøye på. En annen er å
vurdere bortsetting av tjenester og funksjoner der andre leverandører i
380 samfunnet gjør dette bedre og billigere. Vi må samtidig sørge for at Forsvarets
særegne behov sikres.

Vi vil finne ut hvor Forsvaret sammen med andre samfunnsaktører kan finne
gode, og kanskje rimeligere, fellesløsninger. Jeg tror at det vil gi et resultat som
385 totalt sett er bedre for AS Norge.

Vi skaper framtiden sammen
Kjære forsvars- og industrivenner,

390 Gode og robuste vilkår for forsvarsindustrien er et viktig satsningsområde for
denne regjeringen. Det er både næringspolitiske og forsvars- og
sikkerhetspolitiske grunner til det.

Vi handler mye. Vi har et høyt forsvarsbudsjett og avsetter en solid andel til
395 investeringer i nytt materiell - også i de kommende år. Dette er gode nyheter for
dere. Og det er gode nyheter for oss som ønsker å investere i fremtidige
generasjoners sikkerhet.

Det er likevel ikke hele bildet. Jeg har pekt på noen utfordringer på vårt eget
400 kontinent. Et fåtall allierte gjør i dag som Norge og øker forsvarsbudsjettene.
Tyskland, Tyrkia og Polen er blant de viktige unntakene.

Morgendagen vil dessuten handle om hvordan vi er i stand til å skape og
nyttiggjøre oss av kunnskapssamfunnet. Alle ønsker vi å ha de beste
405 menneskelige ressursene i vår arbeidsstokk. Derfor er satsningen på utdanning
og kompetanse det kanskje aller viktigste vi kan gjøre i dag.

Forsvarsindustriens har posisjonert seg klokt. Gjennom fortsatt vekt på
samarbeid og samspill har denne delen av norsk industri en løfterik tid foran seg.
410

Jeg vil gjerne få ønske dere alle lykke til med konferansen.

Takk for meg!

415

Kilde
www.regjeringen.no

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/forsvarsindustriens-rolle-i-et-kunnskapsbasert-norge>

420

425

430

435

440

445

450